

tartományi Pártbizottság erről tudomást szerzett és megakadályozta. Bugyi szerint voltak olyan esetek, hogy egy-egy orvost azért akartak vidékre áthelyezni (azon a címen, hogy feleslegesek), hogy egy másik orvos az illető lakását megkaparinthassa. Szerintük is sok baj van ezen a területen, és súlyt fognak helyezni arra, hogy az orvosi karban a politikai nevelő munkával egységet teremtsenek.

Dr. László Istvánt, aki Kureli Ilona beutalását elintézte, s aki az itteni Rákkutató Intézetnél is dolgozik, meghívtam ott egy állami vendéglőbe ebédre és vacsorára. Ahogy mondta, el van határozva, hogy a klinikát otthagyja, bár nagyon nehezen válik meg tőle, mert az itteni román orvos kartársakkal jobban tud együtt dolgozni. Én azt feleltem, hogy a bajok elől nem kell elfutni, hanem dolgozni kell továbbra is ott, hogy a helyzet megjavuljon.

Wasmer János
hivatalvezető

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium TÜK-iratai, 1945–68, Románia, XIX-J-1-j, 17. doboz, 16/b tétel, 002160/52., hitelesített tisztázat.

62.

OROSZ NÁNDORNAK, A „TARTÓS BÉKÉÉRT, NÉPI DEMOKRÁCIÁÉRT” BUDAPESTI FŐSZERKESZTŐJÉNEK FELJEGYZÉSE A NEMZETGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOK MAGYAR AUTONÓM TARTOMÁNYBAN TÖRTÉNT LEFOLYÁSÁRÓL

Budapest, 1953. január 6.

A román nagy nemzetgyűlési választások napját²⁷³ Marosvásárhelyen, a magyar autonóm terület [sic!] székhelyén és környékén töltöttem. Éppúgy, mint a népi tanácsok választása alkalmából, 1950 decemberében,²⁷⁴ most is tapasztalatokat akartam szerezni arra vonatkozóan, hogyan mennek a választások, milyen a nép hangulata, mennyire voltak a választások politikailag és technikailag előkészítve. De míg 1950-ben csak Bukarestben és környékén jártam, most elhatároztam, hogy megfigyeléseimet a nemrég megalakult magyar autonóm területen teszem meg. Úgy gondoltam, felhasználom ezt az alkalmat arra, hogy a helyszínen szerzett tapasztalatok, az emberekkel való közvetlen beszélgetés alapján áttekintőképet alkothatok magamnak arról, hogyan reagált a lakosság az autonómia megadására, milyen jelentőséget tulajdonít ennek a fontos politikai aktusnak és nem utolsósorban, milyen hatással volt ez magának a tömegeknek a politikai aktivitására.

Célkitűzéseimet azonban csak nagyon kis mértékben sikerült elérni. Először is azért, mert nem volt módomban tetszésem szerint szabadon beszélni az emberekkel. Nem mintha ezt bárki megtiltotta volna, de az a körülmény, hogy már Bukaresttől Marosvásárhelyig a párt kísérőt

²⁷³ A nemzetgyűlési választás 1952. november 30-án volt, a Népi Demokrácia Frontja elnevezésű, kommunista „ernyőszervezet” megszerezte a szavazatok 98,84%-át.

²⁷⁴ A néptanácsi választásokat 1950. december 3-án tartották.

osztott be mellém, Marosvásárhelyen pedig még egy kísérőt is kaptam, érthetően megszabta a beszélgetések tartalmát. Továbbá nagyon rövidre szabott volt az ott-tartózkodás ideje (megérkeztünk november 29-én késő délután és december 1-jén reggel már visszautaztunk). Az időhiány okozta, hogy a tartomány kifejezetten magyarul beszélő részébe, a székelyvidékre el sem juthattunk. Lényegesen befolyásolta a tartomány gazdasági és politikai helyzetével való részletesebb megismerkedést az, hogy minden épkezláb ember, kezdve a tartományi párttitkártól²⁷⁵ a választásokkal volt elfoglalva. Ennek ellenére az ott töltött másfél nap folyamán három ízben volt alkalmam a tartományi párttitkárral, Csupor elvtárral röviden beszélgetni a választással összefüggő kérdésekről.

Mielőtt még rátérnék a választások leírására, röviden ismertetem a magyar autonóm terület gazdasági és kulturális életét.

A tartomány erősen mezőgazdasági jellegű. Szocialista szektorát a falun 100 kollektív gazdaság és 50, a föld közös megművelésére alakult társulás (TOZ) alkotja. A magyar autonóm terület lapjelentések szerint mind a beszolgáltatás, mind az őszi munkálatok terén első helyen áll. Marosvásárhely legjelentősebb ipari üzemei: a cukorgyár, a bútorgyár, utóbbi Románia egyik legmodernebb berendezésű gyára, a munkások száma közel 1000, és több javítóműhely. A tartományban nagyon fontos fakitermelő és ffeldolgozó ipar van. Természeti kincsekben elég gazdag. Erdő, tőzeg, földgáz – ez utóbbi a marosvásárhelyi autóbuszok fűtőanyaga –, ásványvizek. Az utóbbi 5 éves terv keretében a tartomány szocialista iparosítása során felépül számos ipari üzem és villanyerőmű. Többek között finommechanikai, fakitermelő gépeket előállító üzemek, a Faipari Minisztérium központi javítóműhelyei, tejporgyár, szövöde, posztógyár, csempegyár stb.

A magyar autonóm tartomány vegyes lakosságú. A magyarok mellett – amelyek a lakosság túlnyomó többségét teszik ki – vannak románok, németek, nem nagy számban cigányok.²⁷⁶ Az iskolákban 100 000 gyermek tanul magyar nyelven. Marosvásárhelyen orvosi és gyógyszerészeti főiskola működik. 900 hallgatója túlnyomóan magyar nemzetiségű, de képviselve vannak a hallgatók között a tartományban élő összes nemzetiségek, köztük egy cigány is, akire nagyon büszkék. A főiskola igazgatója²⁷⁷ és a párttitkára informáltak. Elmondták, hogy a főiskolának 3 fakultása van: általános orvosi 600 hallgatóval, gyermekgyógyászati 200 és gyógyszerészeti 100 hallgatóval. A főiskola a felszabadulás után mint a kolozsvári Bolyai Egyetem orvosi fakultása kezdte meg működését; az iskolai reform végrehajtása után (1948) azonban önálló lett.²⁷⁸

A főiskola hallgatóinak szociális összetétele nagyon jónak mondható. 70% munkás-paraszt származású. A látogatottság ugyancsak magas, 98%. Kitűnő szellem uralkodik a hallgatók között, a jó tanulók kötelességüknek tekintik az elmaradók támogatását. Előadnak marxizmus-leninizmust. Ez a tananyag kb. 10%-át teszi ki.

Az előadó személyzet, amely nagyjából még a régi, a polgári objektivizmusnak hódolt, de ez már múltóban van, visszaszorította a pavlovista irányzat. A főiskolát végzett diákok főképpen a falvakban nyernek elhelyezést.

²⁷⁵ Csupor Lajos, a Magyar Autonóm Tartomány pártbizottságának első titkára volt.

²⁷⁶ Az 1956-os népszámlálás idején a MAT területén a 731 387 fős összlakosságból 565 510 volt magyar nemzetiségű, 146 830 román, és 11 038 cigány. (Ez utóbbi tényleges száma jóval magasabb volt a bevallottnál.)

²⁷⁷ Székely Károly.

²⁷⁸ A marosvásárhelyi orvosi kar, illetve az egyetem létrejöttét lásd Vincze Gábor bevezető tanulmányában: *Erdély magyar egyeteme 1944–49. II. köt.* (Válogatta, szerkesztette: Lázok János–Vincze Gábor. Bevezető tanulmány, jegyzetek: Vincze Gábor.) Marosvásárhely, 1998. Mentor Kiadó, 15–50.

A tartomány kulturális életéhez tartozik a marosvásárhelyi magyar színház, amelynek színesi gárdája maga gondoskodik színdarabokról is.

A választást megelőző agitáció itt is, mint általában egész Romániában, nagy[obb] lendülettel folyt a városokban, mint a falvakban. A választási kampányban nagyszámú pártonkívüli agitator is közreműködött. Az agitáció és felvilágosító munka figyelemmel volt arra, hogy a lakosság politikai aktivitása a legutóbbi fél év folyamán lejátszódott események – legfőképpen a párton belüli jobboldali elhajlás leleplezése²⁷⁹ – következtében erősen megnövekedett, és igyekezett az összes ezzel kapcsolatban felmerült kérdéseket megmagyarázni. Ugyanakkor nagy figyelmet kellett fordítania az osztályellenség tevékenységére, amely igen változatos eszközök igénybevételével – rémhírterjesztés, megfélemlítés, rágalmozás, bujtogatás – igyekezett ellen-súlyozni a választási kampány nyilvánvaló sikerét. Nagy agitációs érvül szolgált a magyar autonóm terület megalkotása.

A reakció nem korlátozta tevékenységét a parasztság tömegeire, hanem igyekezett azt kiterjeszteni az ipari munkásságra is. Az a körülmény, hogy jelszavai az ország különböző részében azonosak voltak, átfogó szervezkedésről tanúskodik. Országos méretű volt pl. a parasztsághoz intézett felszólítás, hogy tagadja meg az adók fizetését, hogy tartsa magát távol a választástól, a magyar autonóm területen a vallásos szekták ugyanennek a jelszónak egy másik változatával agitáltak: „Nekünk nem kell választás, mi már istent választottuk.” Az ország több részében – Bukarestben is – leszaggatták a választási plakátokat. Ennek megakadályozására a dolgozók sok helyen éjjeli őrzásokat szerveztek. A reakció azt javasolta, hogy a szavazólapokon feltüntetett neveket töröljék, és ezáltal érvényesítsék a szavazólapokat. Amikor ennek az agitációnak a sikertelensége nyilvánvalóvá vált, a reakció a választások diszkreditálására vett irányt. Arról beszélt, hogy milyen megtorló intézkedéseket alkalmaz majd az állam azokkal szemben, akik nem mennek szavazni. Érdekes, hogy még a bukaresti gyárakban is olyan hírek terjedtek el, hogy aki nem fog szavazni, azt több évre kényszermunkára küldik a Duna–Fekete-tenger-csatorna vagy az 5 éves terv más nagyobb építkezésére. Vagy hogy a szavazófülkében spárgára felfüggesztett ceruza össze van kötve egy villamoskészülékkel, amely jelzi, ha a szavazók igénybe veszik a ceruzát, hogy változtassanak a szavazólapon feltüntetett neveken. A reakció zavart próbál előidézni az élelmezés terén is azzal a híreszteléssel, hogy a felemelt főzőolajadagot csak a választásokig fogják kiadni, utána ismét visszaállítják a régi normát, ezért igyekezzenek mindenki most azonnal kivenni. Ezzel valóban sikerült neki nagy sorbaállást rendezni. A választási eredmények azonban azt mutatták, hogy a reakció minden erőfeszítése sikertelen maradt. Szélesebb tömegeket nem tudott megmozgatni. A választási kampány folyamán kifejtett nagyrányú politikai felvilágosító munkájával, a párt a reakciót teljesen elszigetelte.

A választás napján azonban itt-ott kiütköztek a szervezési hiányosságok. A magyar autonóm területen pl. a helyi Demokratikus Népfront²⁸⁰ utasította a szavazókörzeteket, hogy senkinek se szóbelileg, sem pedig telefon útján felvilágosítást ne adjanak a választás menetéről. Ezt a tilalmat a választókörzetek kiterjesztették a tartományi pártbizottságra és megbízottaira is. Emiatt délután 1 óráig a pártbizottság teljesen tájékozatlan volt, mi megy végbe a választókörzetekben és csak miután megváltoztatta ezt a tilalmat, kapott értesítéseket és gondoskodhatott – bár elkésve – megfelelő erők mozgósításáról oda, ahol ez szükségesnek mutatkozott.

²⁷⁹ Az ún. Luca-ügyről, vagyis Vasile Luca (Luka László), Ana Pauker és Teohari Georgescu 1952. tavaszi bukásáról és az ennek nyomán lezajlott széles körű tisztogatásról van szó. Lásd az 53. sz. iratot.

²⁸⁰ Helyesen: Népi Demokrácia Frontja.

A választások reggel 6-tól éjfélig tartottak. Marosvásárhelyen reggel 6 órakor a gyárak munkásai szervezeten, zeneszóval járultak az urnákhoz. Azután elég hosszú szünet következett. A város túlnyomórészt kispolgári lakói – vasárnap lévén – nem engedték magukat zavartatni nyugodalmukban, és csak 9, 10 óra tájt keresték fel a választási körzeteket, amelyek 1-2 óráig elég népesek voltak. Ebéridő alatt a választási körzetek elnéptelenedtek, hogy 5 óra után megint befogadják a szavazókat. A szervezési hiányosság abban is megnyilvánult, hogy látva a szavazás elhúzódsát, nem szervezték meg idejében a még le nem szavazott polgárok meglátogatását a lakásukon, emiatt a késő esti órákban nagy volt a kapkodás. Este 8-9 között jártam néhány választókörzetben. Érdeklődésemre megtudtam, hogy az egyik választókörzetben, ahol 1900 polgárt tartottak nyilván, 300 még nem szavazott le. Ezt azzal magyarázták, hogy a cukorgyári munkások nappali váltása a munka befejezése után hazament vacsorázni. A még le nem szavazott polgárok lakásukon való felkeresésére 10 agitátort kértek segítségül a párttól. Egy másik körzetben 2300 szavazó közül 150 még hiányzott. Szervezési hibának tekinthető az is, hogy a város központjában lépten-nyomon voltak választási körzetek, ezzel szemben a periferiákon a választóknak helyenként másfél kilométert, oda-vissza tehát három kilométert is kellett gyalogolni, hogy leszavazhassanak. Csupor elvtárs elmondta nekem, hogy a későn szavazók nagy része a háziasszonyok sorából került ki, akik csak miután ellátták a családot, lefektették a gyerekeket, mentek szavazni.

A marosvásárhelyi választókörzetek egy része saját kezdeményezésükre jól felkészültek a választásra. A választókörzetekbe beosztott funkcionáriusok a 29–30-ára virradó éjszakát a választókörzetekben töltötték, hogy reggel 6 óra teljeseen felkészülten várják a szavazókat. A tartományi pártbizottság erre nem fordított kellő figyelmet, sőt azoknak, akik hozzá fordultak tanácsért, azt javasolta, hogy menjenek haza pihenni.

A választás technikai lebonyolítása, különösen a falusi lakosság számára elég körülményes volt. Erről személyesen győződtem meg Ákosfalván, egy Marosvásárhely közelében lévő faluban. A szavazónak be kellett mondani, milyen szám alatt van bevezetve a választási névjegyzékbe. Igen sokan azt nem jegyezték meg maguknak. Ezért meg kellett keresni, ami tekintetbe véve, hogy az ellenőrzést dolgozó parasztok végezték, sok időt vett igénybe. Azután be kellett mondani születésének évét és helyét, lakcímét és az adatok helyességét igazolni paszport-jával. (Romániában teljesen szovjet mintára bevezették a lakosság paszportizálását. A passport fényképes igazolvány, amely ugyanolyan rovatokkal rendelkezik, mint a Szovjetunióban használt paszport.) Csak ezeknek a formaságoknak az elvégzése után kapták meg a szavazólapot. Mindez elég lassan ment és az uccán hosszú sorok képződtek. Ennek ellenére azonban a nagy többség türelmesen várt sorára.

Ebben a faluban 150 család részvételével egy kollektív gazdaság működik, amelyet a jobbak közé sorolnak. A kollektív gazdaság elnöke és a kertészeti brigád vezetője – utóbbi ennek a választókerületnek a képviselőjelöltje, egy pártonkívüli nő –, mint a román parasztdelegáció tagjai, a Szovjetunióban jártak és az ott szerzett tapasztalatokat igyekeznek a kollektív gazdaságban hasznosítani. Elmondta nekem, hogy ez elég sok nehézségbe ütközik, mert a kollektív gazdaság tagjainak nagy része csak nehezen válik meg a föld megművelésének régi, megszokott módszereitől. A gazdasági épületek jó állapotban vannak, részben a volt földbirtokos tulajdonát képezték, de újat is építettek. Az állatokat tisztán tartják. Az állammal szembeni kötelezettséget a kollektív gazdaság a kukorica kivételével már teljesítette. A választás napján a végleges zárszámadást még nem hajtották végre. Előleg formájában a kollektív gazdaság tagjainak kiad-

tak munkanaponként 2,3 kg búzát, 0,22 kg árpát, 2 kg kukoricát, készpénzben 1,22 lejt. Úgy számítják, hogy a zárszámadás megejtése után munkanaponként 5 kg búzát kapnak.

Érdekes, hogy a szövetkezet egyes tagjai, középparasztok, hogyan ítélik meg a kulákok kizárását a kollektív gazdaságból. Az egyik azt mondta nekem, hogy a 12 kulák kizárásával politikailag megerősödtek ugyan, de gazdaságilag meggyengültek – mert a kulákok jó gazdák voltak és sokat segítettek a tanácsaikkal. Egy másik középparaszttal – 5 hektár földet vitt be a kollektív gazdaságba – arról beszélgettem, milyen előnyt jelentett számára gazdaságilag a közös munka. Kérdésekre vállalt vonogatva azt felelte nekem, hogy aki dolgozik, mindenütt megél.

Sajnos, nagyon kevés az, amit a magyar autonóm terület viszonyairól elmondhattam, és különösen nem elég egy áttekintő kép megrajzolásához. Ehhez nem voltak meg az előfeltételek, sem pedig a viszonyok alapos tanulmányozásához elengedhetetlenül szükséges idő.

Orosz Nándor

Magyar Országos Levéltár, Rákos Mátyás titkári iratai, M-KS 276. fond, 65/1953/112. ő. e., Orosz Nándor aláírásával ellátott gépelt feljegyzés. Az irat tetején ismeretlen kéztől származó megjegyzések olvashatóak: „L. a Titkárság Biz. tagjai. 53. I. 10.” Mellette ott található Rákosi Mátyásnak, az MDP főtitkárnak, miniszterelnöknek a kézjegye, az MDP KV Titkársága tagjainak: Kovács Istvánnak, Hegedűs Andrásnak, Horváth Mártonnak és Hidas Istvánnak, valamint Révai József népművelési miniszternek, Nagy Imre és Gerő Ernő miniszterelnök-helyetteseknek az aláírása.

63.

TITKOS TANÁCSKOZÁS AZ MNSZ FELOSZLATÁSÁRÓL

Bukarest, 1953. február 19.

Juhász [Lajos] elvtárs, a Magyar Népi Szövetség Központi Bizottságának elnöke, néhány szóban összefoglalja a Magyar Dolgozók Szövetségének múltját, amelyet 1934-ben alapítottak azzal a legfőbb céllal, hogy a nemzeti elnyomás ellen harcoljon, és ez a szervezet, köszönhetően a párt utasításainak, teljesítette feladatát. A szervezet 1944-ben Magyar Népi Szövetség néven alakult újjá, és megváltozott a feladata is, ezután legfőbb célja, hogy segítse a pártot a fasiszta kormány szétzúzásában, a sovinizmus elleni harcában, illetve a román és magyar nép testvéri megértésének megteremtése, és mondhatjuk, hogy ezt a feladatot, a párt segítségével, sikerült teljesítenie. A jelenlegi helyzetben pedig, a Román Népköztársaságban immár nem létezik nemzeti elnyomás, minden nemzetiség egyenlő jogokkal rendelkezik, és ebből kifolyólag nincs szükség semmilyen nemzeti szervezetre, amely harcolna az illető nemzetiség jogaiért.

A Nagy Nemzetgyűlésben negyvenegy képviselő van, és hasonlóképpen képviseltetik magukat a magyar nemzetiségű elvtársak a párt és a kormány vezetésében is, a néptanácsokban, illetve a politikai, gazdasági és kulturális élet valamennyi területén. Nemrég hoztuk létre a Magyar Autonóm Tartományt, amely hozzájárul e régió még gyorsabb fejlődéséhez. Így azután az MNSZ már nem más, mint a fejlődés kerékkötője.

A termelésben résztvevő valamennyi dolgozó a megfelelő szakszerveet tagja, és ugyanez a helyzet falun is, ahol a legfontosabb szerepet a néptanács játssza, tehát az MNSZ-nek nincs semmilyen tevékenysége. A MNSZ gyenge befolyását bizonyítja az is, hogy amikor tagkönyvcserére került sor, noha az MNSZ-nek 340 ezer tagja volt, nem sikerült csak 100 ezer tag könyvét kicserélni, és ez is már egy elég komoly erőfeszítés eredménye.

Hasonlóképpen, a különböző tömegszervezetek létének köszönhetően, némely községben két kultúrház is létezik, egy a román lakosok számára, egy pedig a magyaroknak, ami persze a magyar nemzetiségűek elszigetelődéséhez vezet.

Az MNSZ Központi Bizottságának Végrehajtó Bizottsága megvizsgálta ezt a helyzetet, és arra a következtetésre jutott, hogy az MNSZ mint szervezet elveszítette jelentőségét, mivel a szakszervezetek, az UTM²⁸¹, a kultúrházak és a néptanácsok magukba tömörítik a magyar dolgozó tömegeket, egyszersmind sokkal tervszerűbben és könnyebben képesek ezek a szervezetek a munkát irányítani.

A MNSZ Végrehajtó Bizottságának elemző munkáját követően javasolja az MNSZ önfeloszlatását, mert e szervezet immár hazánk fejlődésének gátló tényezőjévé vált.

A MNSZ valamennyi tevékenységében a Párt támaszunk és tanácsadónk volt, ezért köszönettel tartozunk a Központi Bizottságnak, élén Gh. Gheorghiu-Dej elvtárral, és egyúttal kérem, hogy a végső határozatot, amelyet fel fognak Önök előtt olvasni, vitassa meg a Párt Központi Bizottsága, s amennyiben egyetértésre talál, hívják össze az MNSZ Központi Bizottságának ülését, és terjesszék eléje a végső határozatot. Kérem a Párt és a pártaktivisták segítségét az önfeloszlatás munkájának elvégzéséhez és aktivistáink elhelyezéséhez.

Moghioroș²⁸² elvtárs megkérdezi, hogy vajon az itt jelen lévő elvtársakat értesítették-e erről a problémáról, s hogy vajon megvitatták-e azt, hogy mi a véleményük az elvtársaknak erről a javaslatról?

Juhász elvtárs: Nem, nem lettek értesítve.

(Juhász elvtárs felolvassa a határozattervezetet, majd az elvtársak szólásra jelentkeznek.)

Szenkovicș²⁸³ [Sándor] elvtárs: Üdvözljük az MNSZ Központi Bizottsága Végrehajtó Bizottságának javaslatát, ám úgy vélem, hogy a határozattervezetben számos nem megfelelő kifejezés található, véleményem szerint ugyanis nem kell azt mondani, hogy az MNSZ kerékkötővé vált, hanem hogy a szervezet betöltötte hivatását, elvégezte dolgát. Nagyon fontos, hogy ne hogy véletlenül ehhez hasonló kifejezéseket használjunk, amelyek utána félreértésre adhatnak okot. Továbbá az elnök elvtárs az előadásában említette, hogy a Pártot nem támogatta a MADOSZ. A MADOSZ-t a párt alapította, irányította és támogatta, ugyanakkor ez a szervezet, egészen addig, amíg át nem alakult MNSZ-szé, kizárólag a nemzeti kérdésekért küzdött, és csak azután, hogy MNSZ-szé alakult, vállalta a harcot a párt többi kérdésében is. Továbbá ki kellene cserélni a „felszólítsa” és „felhívja” szavakat is. Nagyon taktikusnak kell lennünk az önfeloszlatás során, s már az előkészületek alatt hatalmas munkát kell végeznünk, minden egyes taggal meg kell értetnünk ennek a dolognak a szükségességét, hogy ne legyen bajunk utána a véleményekkel.

Én úgy látom, hogy már nincs szükség erre a szervezetre.

---

²⁸¹ Uniunea Tineretului Muncitoresc – Ifjúsági Szövetség.

²⁸² Alexandru Moghioroș – Mogyorósi Sándor, magyar származású pártaktivista, a Politikai Bizottság tagja.

²⁸³ Alexandru Sencovici – magyar származású pártaktivista.

Ady [László] elvtárs: Elvtársak, nézetem szerint Juhász elvtárs előadása a valóságot tükrözi. Az MNSZ valóban elvégezte dolgát fennállása alatt, a párt irányítása alatt, elvégezte dolgát. Véleményem szerint ennek a szervezetnek az önfeloszlatása teljes mértékben jogosult. Szeretnék még egy évrre rámutatni. Azt hiszem, hogy mind ez ideig az MNSZ a fedőszerv szerepét játszotta az ellenséges és sovén elemek számára, akik a Magyar Népi Szövetség leple alatt igyekeztek a mi rendszerünk ellen dolgozni. Ami ennek a problémának a megoldását illeti, ez egy nagyon kényes kérdés. Azt hiszem, hogy ennek a határozatnak, amit a magyar lakosság közvéleménye elé kell tární, nagyon jól átgondoltnak kell lennie, minden szót alaposan elemezni kell.

A Juhász elvtárs által bemutatott határozattervezet egy sor nem megfelelő megfogalmazást tartalmaz, amelyeket véleményem szerint meg kell szerkeszteni, stilizálni kell. Ami a határozat előkészületeit és a végrehajtását illeti, azt hiszem, hogy komoly segítséget kell kapnunk a párt részéről, és nem csupán a termelésben résztvevő aktivistákra gondolok, hanem a párt tagjaira, akiknek tájékoztatniuk kell az embereket erről a kérdésről, és csak ezután kell az önfeloszlatás tárgyában az ülést összehívni. Ennek érdekében szükség van egy részletes munkatervre, és miután a Párt Központi Bizottsága jóváhagyta, lássunk hozzá az önfeloszlatáshoz.

Szerintem a probléma jól van felvetve, azonban kényes kérdésről van szó, amit az ellenséges osztály is felhasználhat.

---- *elvtárs*²⁸⁴: Elvtársak, üdvözljük az itt előterjesztett javaslatot, mivel, amint az előadásban is hallhattuk, az MNSZ-t a Párt alapította, segítette és támogatta abban az időszakban, amikor a romániai magyar tömegeket kellett mozgósítani. A MNSZ tevékenységét két korszakra lehet osztani, a felszabadulás előttire és a felszabadulás utánira.

Hatalmas és széles körű feladatokat vállalt az MNSZ a felszabadulás után, amikor nem voltak néptanácsok, sem tömegszervezetek, amilyen az UTM, UFDR²⁸⁵ és így a nők és a fiatalok tömegei mindannyian az MNSZ tagjai voltak. Azonban a helyi gazdasági és közigazgatási szervezetek kiépülésével nem merülhetett fel az a kérdés, hogy ezekben a szervezetekben nincsenek képviselve az illető nemzetiségek tagjai, mivel széles tömegek választják meg őket.

Végezetül, mielőtt hozzálátnánk az önfeloszlatás feladatához, egy alapos tervezetet kell kidolgozni, minden szót meg kell gondolni.

---- *elvtárs*²⁸⁶: Teljes mértékben egyetérték a határozattervezettel, véleményem szerint helyes a Juhász elvtárs által adott elemzés, a javasolt intézkedés pedig az egész munkásosztály érdekét szolgálja. Tekintettel országunk fejlődési szakaszára, nagyon is egyértelmű, hogy az MNSZ léte nem felel meg a politikai követelményeknek, nem képes segítséget nyújtani a párt számára a lenini–sztálini politika nemzetiségi vonatkozásának következetes alkalmazásában. Véleményem szerint az MNSZ léte egyenesen fékező hatással van a proletár internacionalizmus szellemének elmélyítésében. Nagyon jól tudjuk, Sztálin elvtárs arra tanított, hogy a nemzeti kisebbségeknek nincs szükségük nemzeti szervezetekre, hanem a kisebbségeknek az anyanyelvük használatának jogára van szükségük, hogy iskoláik lehessenek, hogy teljes egyenlőségnek örvendjenek. Vajon hazánkban a magyar nemzeti kisebbség számára biztosítottak ezek a jogok? Sztálin elvtárs továbbá azt tanította nekünk, hogy a munkások nemzetiségi alapú szervezetei elválasztják őket egymástól.

Ahogy Juhász elvtárs is mondta, szükségünk volt erre a szervezetre, hiszen jól tudtuk, hogy egy ilyen szervezet révén, ami nemzetiségi alapon szerveződött, a párt irányítása mellett,

²⁸⁴ A jegyzőkönyvben a név hiányzik.

²⁸⁵ Romániai Demokrata Nők Szövetsége – Uniunea Femeilor Democrate din România (UFDM).

²⁸⁶ A jegyzőkönyvben a név hiányzik.

kiszélesedett a proletár internacionalizmus szelleme a kölcsönös bizalmatlanság felszámolása érdekében, amit mesterségesen gerjesztettek a román és magyar nacionalisták, azonban most, amikor érezhetően megerősödött az internacionalizmus szelleme, nincs szükség efféle szervezetekre, és ha továbbra is fenntartjuk a nemzetiségekre alapozott szervezetek rendszerét, akkor azzal csak a proletár internacionalizmust ássuk alá, másfelől viszont, amire már korábban is utaltak, az ilyen nemzetiségi szervezeteket az ellenséges osztályok felhasználhatják ellenséges céljaikhoz, és jól tudjuk, hogy az ilyen esetek nagyon gyakoriak még manapság is. Megítélésem szerint az MNSZ önfelszámolása és aktivistáinak elhallgattatása további lépést jelent a leninista politikai nemzetiségi vonatkozásának következetes alkalmazásának irányában, és a jelenlegi helyzetben ez az intézkedés a legmegfelelőbb akár a magyar népeiséget, akár az egész munkásosztályt tekintjük. Úgy gondolom, hogy a javasolt intézkedések révén megfelelő helyzetet lehet teremteni, és előrelépés történik a nemzetiségi kérdést tekintve is.

Sütő [András] elvtárs: Egyetérték Juhász elvtárs javaslatával. Nem szeretném megismételni mindazt, amit az elvtársak előttem mondtak, azonban azt kell mondanom, hogy én, mint újságíró, akinek a feladata, hogy az újság hasábjain tükrözzem azt, amit az MNSZ csinál, terepen dolgoztam, és nagyon sok helyen nem találkoztam az MNSZ szervezeteivel, így azt gondolom, hogy ez egy általános szempont. Ezért gondolom, hogy azok az alapok, amelyek szükségessé tették ennek a szervezetnek a megalapítását, immár nem léteznek, tehát már nincs szilárd háttere, amelyért érdemes volna fenntartani ezt a szervezetet.

Nincsenek már olyan különleges problémák, amelyek indokolnák egy speciális szervezet létét, a nacionalizmus elleni harc nem speciális probléma, következésképpen az összes többi probléma olyan, amit együtt kell leküzdenünk, amelyek ellen minden erőnkkel és valamennyi szervezeteinkkel együtt kell harcolnunk.

Mindaz nagyon helyes, amit Juhász elvtárs javasolt. Ami viszont a határozattervezet megszövegezését illeti, nem értek egyet azzal az indoklással, hogy a Szövetség fenntartása fejlődésünk gátját jelentené. Véleményem szerint a hangsúlyt arra kell helyezni, hogy a gazdasági, politikai és kulturális szempontból értékelhető sikerek tették szükségessé az MNSZ tevékenységének beszüntetését.

--- *elvtárs*²⁸⁷: Szeretnék rámutatni a mindennapi élet egyes dolgaira. Az utóbbi két évben azt láthattuk, hogy tevékenységünk a városokban megszűnt, mert az emberek összes problémáikkal a néptanácsokhoz kötődtek, és még ha el is jöttek a Szövetséghez, és felvetettek egy-két kérdést, akkor is a néptanács oldotta meg ezeket az ügyeket. A helyi szervezetek élete nagyon lecsökkent, véleményem szerint a helyi szervezetek vezetői csak örülnének, ha megszabadulnának ezektől a feladatoktól.

Következésképpen vannak olyan konkrét szempontok, amelyek igazolják javaslatunk helyességét.

--- *elvtárs*²⁸⁸: A Szövetség vezetése által tett javaslat egy sereg terepmunkára alapozott tapasztalatra hivatkozhat. Én számtalanszor jártam terepen, és volt alkalmam látni, hogy sokan kérték az MNSZ elnökeinek leváltását, mi megvitattuk ezt a problémát, és arra a következtetésre jutottunk, hogy már nincs értelme az MNSZ fenntartásának, létezése már nem jogosult. Amikor terepre megyünk, rá kell mutatni, hogy ez a javaslat nem felülről jön, éppen ellenkezőleg, a rendszerünk által elért eredmények szüntetik meg az MNSZ létezésnek indokait, és hogy

---

²⁸⁷ A jegyzőkönyvben a név hiányzik.

²⁸⁸ A jegyzőkönyvben a név hiányzik.

a néptanácsok fel tudják karolni a munkások tömegeit, valamint hogy az MNSZ önfeloszlatása a néptanácsok megerősítéséhez fog vezetni.

[*Nicolae*] *Goldberger elvtárs*: Elvtársak, szeretnék rámutatni néhány problémára, noha nincs értelme a sok vitának. A sztálini politika világosan kimutatta, hogy nincs szükség a nemzetiségi alapra helyezett szervezeteknek, mert a nemzeti kisebbségeknek nincs szükségük ilyen szervezetekre. Az illegálitás idején ez a szervezet hasznos szerepet töltött be. Viszont szeretnék elmondani valamit, és a jelen lévő elvtársak tudják, hogy pártunk egész idő alatt küzdött a kispolgári elemekkel, amelyek minduntalan szét akarták zilálni ennek a szervezetnek a sorait, hogy a polgári nacionalizmus útjára tereljék.

Ami Juhász elvtárs javaslatát illeti, azt akarom mondani, hogy az elvtársak, akik jártak te-repen az utóbbi időben, helyesen mutattak rá, hogy az MNSZ szervezeti tevékenysége gyakorlatilag a nullával volt egyenlő, mivelhogy a szervezet előtt álló feladatok meg voltak oldva. Juhász elvtárs már említette nekem ezeket a problémákat már korábban is.

Igenis tisztán látjuk, hogy nincs szükségünk erre a szervezetre, hiszen van alkotmányunk, amely minden szempontból biztosítja a nemzetiségi kisebbségek jogait, és hála pártunk politikájának, nincs olyan különleges problémánk, amellyel feltétlenül az MNSZ-nek kellene foglalkoznia.

Nem szeretném vitatni, hogy hagyjuk-e vagy sem a dokumentumban a „kerékkötő” kifejezést, de való igaz, hogy a szervezet kerékkötővé vált.

Szeretném aláhúzni, hogy egyetértünk az elvtársakkal abban, hogy egy nagyon részletes, jól átgondolt tervre van szükség, de meg kell mondanom, hogy nem kell annyira félnünk, ahogyan azt itt egyes elvtársak kifejezték, hiszen a munkás emberek nagy többsége üdvözölni fogja ezt a határozatot. Kivétel lesznek azok, akiknek az az érdekük, a kizsákmányoló elemeknek, az el-lenséges elemeknek, hogy így nyilvánuljanak meg, hogy különböző problémákat gerjesszenek, mivel ők ezzel a határozattal valóban elveszítenek bizonyos alapot. Hiszen mi is jól tudjuk, hogy az illegálításban mi is felhasználtunk mindenféle lehetőséget, iskolai bizottságokat, vallási szervezeteket stb.

Azt szeretném javasolni, hogy válasszunk meg egy három-négy fős szerkesztőbizottságot, akik az itt elhangzott javaslatokat beleszerkesztik a dokumentumba.

Szenkovics elvtárs: Amint látható, egyetértünk az MNSZ önfelszámolásával, mindegyik érv nagyon érdekes volt. Szeretném még egyszer hangsúlyozni, hogy néhány szó bántón hangzik az anyagban. Az MNSZ elég szép történetet tud maga mögött, ugyanakkor a jelen helyzetben egyértelmű, hogy betöltötte a feladatát, köszönhetően a rendszerünk által elért sikereknek és eredményeknek.

[*Petre*] *Borilă elvtárs*: Elvtársak, a Juhász elvtárs által előterjesztett javaslat helyes. Igazi lenini-sztálini javaslat, ahogyan azt tanultuk a nemzetiségi problémára vonatkozóan. Ezt a javaslatot csak üdvözölhetjük, és örvendetes, hogy a jelen lévő elvtársak helyesen tájékozódtak, ahogyan egy kommunistának kell is tájékozódnia, ami azt mutatja, hogy az elvtársak, akik a párt és a tömegmozgalom vonalán dolgoztak, egyszerre nőttek fel politikai szempontból is, hogy a munkaterületén jól tájékozódnak, és különösen a nemzetiségi kérdésben, mivel hogy erről van szó. Ez a tény azt is mutatja, hogy a párt nemcsak megalapította és irányította az MNSZ-t, de fel is emelte a párt tagjait, olyan új szintre emelte ennek a szervezetnek a tagjait, politikai és ideológiai szempontból, ahonnan helyesen tudnak tájékozódni fejlődésünk különböző szakaszainak esetében.

Teljes mértékben világos, hogy a magyar nemzeti kisebbség szervezetének immár nincs kivel harcolnia, és nincs miért harcolnia. Azok a problémák, amelyek életben tartották, megoldódtak, amelyek még nem oldódtak meg, az egész nép problémái, tekintet nélkül nemzetiségükre, tehát nagyon is igaz, akár akarjuk, akár nem, hogy ez a szervezet mostantól kerékkötővé vált. Az itt elhangzottak alapján kiderült, hogy mindannyian meggyőződünk az MNSZ önfelosztásának szükségességéről, de ez még nem elégséges, hiszen ugyanezzel a meggyőződéssel le is kell mennünk a helyi szervezetekhez, és elő kell készítenünk, hogy az emberek megértsék ezt a határozatot, és ennek a munkának a sikere úgyszintén magukon múlik.

Moghioros elvtárs: Én úgy vélem, hogy az elhangzott javaslat, az elvtársak kezdeményezése, akiket a párt küldött, hogy ebben a szervezetben dolgozzanak, helyes javaslat volt, egy olyan javaslat, ami a párt érdekeit szolgálja, a lenini–sztálini politika szellemében. Elvtársak, egyetlen párt sem, nem számítva a Kommunisták Pártját, annak megalapításától, nem harcolt a nemzetiségi kisebbségek állandó megvédéséért, semelyik más párt sem küzdött a nemzeti elnyomás ellen, kivéve a mi pártunkat. A mi pártunk arra a platformra helyezkedett, hogy nem lehet egy nép szabad, ha elnyomja valamelyik másik népet.

A MADOSZ abban a pillanatban született, amikor Erdélyt az imperialista burzsoázia félgaryarmattá változtatta. A mi pártunk, a MADOSZ-szal együtt ez ellen a gyarmatosító politika ellen harcolt. Kétségtelen, hogy a Párt segítségével és irányításával a MADOSZ szervezete a burzsoá nacionalizmus politikájának uszályába került volna, amint láttuk is, számtalanszor tettek erre kísérletet, mint például 1946-ban Udvarhelyen az MNSZ kongresszusán, ahol szervezett kísérlet történt az MNSZ vezetésének átvételére, hogy megtörjék a pártot, hogy elszigeteljék a pártot, és a határon túli revizionizmus és imperializmus szolgájaként tegyék, azonban ez az akció, hála a párt éberségének, vissza lett verve.

Meg kell mondani, hogy fennállásának idején mind a MADOSZ, mind az MNSZ betöltötte feladatát. Ám a jelen helyzetben, és különösen a néptanácsok megalakulása után, az MNSZ tevékenysége nagyon lecsökkent. Még azokban a helységekben sem működik, ahol többen él a magyar lakosság. A Minisztertanács rendeleteit és határozatait nem hajtották végre, és a helyszíni ellenőrzések során nagyon jellemző dolgok derültek ki.

A Párt és a Minisztertanács határozatai úgy jutottak el a néptanácsokhoz, hogy elsőként az MNSZ elnökével és a helyi alapszervezet titkárával vitatták meg. Az alapszervezet mozgósította az embereket a határozatok végrehajtására, miközben az MNSZ tagjai bizonyos feltételeket szabtak a kérdést illetően, majd a küldöttek gyűlésének alkalmával az MNSZ által szervezett ellenállásba ütköztünk. Ki ellen szervezték ezeket az akciókat? A központi szerv határozata ellen, a Végrehajtó Bizottság határozatai ellen és a néptanácsok ellen.

Ugyanígy komoly harcot kellett folytatnunk azokkal a kommunista elvtársakkal, akiket az MNSZ szervezetének megerősítése érdekében küldtünk ki. Jó elvtársakat küldtünk, jó munkásokat, ezek az elvtársak azonban egy idő múlva az MNSZ képviselői lettek a pártban, és nem olyan elvtársak, akik a párt vonalának megvédése érdekében harcolnak, és egy sor konkrét nevet és ténnyt tudnék említeni.

Éppen ezért azt hiszem és egyetértek azzal, hogy amit az elvtársak az előzőekben elmondtak, éppenséggel illeszkedik a párt politikájának vonalába és nemzetiségi megkülönböztetés nélkül egész népi köztársaságunk megerősítésének érdekét szolgálják, így magának a magyar népnek érdekét is, mivel így nem lesz elszigetelve a szocializmus építésének folyamatától. Ily módon Pártunk még inkább betöltheti hivatását, hogy a tömegeket a proletár internacionalizmus szellemére oktassa, hogy a nemzeti kisebbségeket bevonja a dolgozó nép harcába.

És most néhány szót a határozat végrehajtására vonatkozóan. Elsősorban is, a maguk javaslatát, a határozattervezetet jóvá kell hagynia a Román Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Irodájának. Egyetértek azzal a javaslattal, hogy konkrét és jól megfontolt tervre van szükség, ami a határozat végrehajtását illeti. Úgyszintén egyetértek azzal, hogy a határozat előkészítésében jól felkészült és mély meggyőződésű elvtársak vegyenek részt. Továbbá minden községben, faluban és városban, ahol az MNSZ-nek alapszervezetei vannak, beszéljék és vitassák meg ezt kérdést, és tegyenek konkrét lépéseket.

Ott viszont, ahol osztályellenséges megnyilvánulásra kerülne sor, az elvtársaknak jól felkészülteknek kell lenniük, és az ilyeneket azonnal le kell törni, mégpedig úgy, hogy a párttagok és a becsületes emberek számára jó iskola legyen, az osztályellenségek számára pedig fájdalmas lecke.

Én nem osztom azt a véleményt, amit itt maguk közül egy elvtárs adott elő, hogy alulról kezdjük az akciót, hanem a fejtől kell kezdeni, szervezett módon. Máskülönb en ebben a munkában már szereztünk tapasztalatokat az Ekés Frontnál, ami teljes mértékben érvényes az MNSZ-re nézve is.

Következtetésképpen egyetértek azzal, hogy nagyon komolyan kell készülnünk, és ne becsüljük alá az ellenséget, a mi magatartásunknak kezdettől fogva harcosnak és határozottnak kell lennie. Az ellenséget a tömegek előtt kell leleplezni és elítélni.

Továbbá egyetértek azzal is, hogy három elvtársat kell megválasztani, akik részt vesznek a dokumentum megszerkesztésében, és a Központi Bizottság ülésein ugyanezeket az elvtársakat kell megválasztani a határozat megszerkesztéséhez, hiszen adnunk kell a tartalomra és a formára is. Ugyanígy meg kell bízni bizonyos számú elvtársat azzal a feladattal, hogy készítsenek egy munkatervet, amit a párt vezetőségének jóváhagyása elé kell terjeszteni. Meggyőződésem, hogy az ezen a területen dolgozó aktivistáink becsülettel fogják elvégezni ezt a feladatot is.

[*Nicolae*] *Goldberger elvtárs*: Javaslom, hogy Ottrok, Sütő és Robotos elvtársak szerkesszék meg ezt az anyagot, két elvtárs a sajtónál dolgozik,²⁸⁹ Ottrok elvtárs pedig az MNSZ titkára. Ami a munkaterv előkészítését illeti, azt a javaslatot szeretném tenni, hogy mindezekkel a feladatokkal bízzuk meg őket, Juhász és Vargha elvtársakkal együtt.

Bukaresti Állami Levéltár, az RKP KB Titkárságának iratai, 10/1953. csomó, 1–10. lapok, román nyelvű jegyzőkönyv. Közli: Minorităţii etnocolturale mărturii documentare: Maghiarii din România (1945–1955). (Ed.: Andreescu, Andreea–Nastasă, Lucian–Varga Andrea) Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnocolturală, Cluj, 2002, 730–736. (Fordította: Pató Attila.)

---

²⁸⁹ Sütő András a *Falvak Népénél* volt szerkesztő, Robotos Imre pedig a *Romániai Magyar Szó* (1953. április 1-jétől *Előre*) főszerkesztője volt.

BUKARESTI DIPLOMÁCIAI INFORMÁCIÓK AZ MNSZ
FELOSZLATÁSÁRÓL

Bukarest, 1953. március 17., 26.

A

**Pataki László nagykövet politikai összefoglaló jelentése.
Bukarest, 1953. március 17.**

59/szig.biz.-1952.

Szigorúan bizalmas!

A Román Népköztársaság fejlődését és a sztálini alapon irányított nemzetiségi politika további kibontakozását jelentik az elmúlt hetek során ezen a téren hozott intézkedések. A Román Népköztársaság Nemzetiségi Minisztériuma még január folyamán megszűnt – a Nagy Nemzetgyűlés januári ülészakán megválasztott új kormányban már nincs képviselve ez a tárca – és feladatkörét a Közoktatásügyi Minisztériumban alakult nemzetiségi ügyosztály vette át. Február első felében²⁹⁰ azután sor került a Magyar Népi Szövetség feloszlására is, amely az egyes helyi szervezetek „önfeloszlata” útján valósult meg. Jelenleg is folyik a szervezet likvidálása, amit Juhász Lajos elnök és Ottrok Ferenc titkár irányít. A központi és helyi szervezetek kezelésében lévő könyvtárakat és kulturális apparátusokat a helyi tanácsok vették át, amelyek a könyveket a kultúrotthonok, iskolák stb. között szétosztották. A központi szervezet hatalmas, értékes könyvtárának sorsa felől még nem történt intézkedés.

A Szövetség *Romániai Magyar Szó* című bukaresti napilapja továbbra is megjelenik, ez idő szerint még változatlanul a „Magyar Népi Szövetség Központi Bizottságának” lapjaként. Értesülesem szerint még nem dőlt el, hogy mi lesz a mintegy 50 000 példányban megjelenő lap sorsa; egyes hírek szerint a Magyar Autonóm Tartomány központi lapjává alakul át és Marosvásárhelyen fog megjelenni.²⁹¹

Magyar Országos Levéltár, a bukaresti követség TÜK-iratai, XIX-J-33-a, 2. doboz, 7–40 tétel, 160., tiszttázat.

²⁹⁰ Valójában február végén–március elején. Lásd a 63. sz. iratot.

²⁹¹ A *Romániai Magyar Szó* 1953. április 1-jétől továbbra is Bukarestben jelent meg, de már *Előre* néven, fejlécén az volt olvasható, hogy „Az RNK néptanácsainak lapja”. A főszerkesztő Robotos Imre maradt.

B

Kalmár György id. ügyvivő jelentése a Robotos Imrével, a *Romániai Magyar Szó* főszerkesztőjével folytatott beszélgetéséről. Bukarest, 1953. március 26.

Bizalmas!

Ez év március hó 21-én vacsorán láttam vendégül Robotos Imre elvtársat, a *Romániai Magyar Szó* főszerkesztőjét. A vacsorán jelen volt Bíró elvtárs is. A beszélgetés főbb mozzanatairól az alábbiakban számolok be.

A Magyar Népi Szövetség feloszlásával kapcsolatban szóba került a *Romániai Magyar Szó* további megjelenésének kérdése is. Robotos elvtárs mindenekelőtt kijelentette, hogy a lap példányszáma ma már meghaladja a 70000-et, és mind a fővárosban, mind vidéken nagyon népszerű. Anyagilag is rendbejött a lap: míg korábban egyes helységekből igen nehéz volt az eladott lappéldányok elszámolása, most olyan értelmű megállapodás jött létre a központi sajtóelosztó szervvel, hogy annak kirendeltségei megrendelnek bizonyos számú lappéldányt, és azokat – a remittendára való tekintet nélkül – kifizetik. Sokszor előfordul – különösebben jelentősebb események, kormányközlemények alkalmával –, hogy túl alacsonynak bizonyul a példányszám, ennek hónap közepén történő változtatására azonban nincs mód.

Ezután közölte Robotos elvtárs, hogy a lap – amelynek szerepe az MNSZ megszűnésével még fontosabbá vált – a közeljövőben mint a néptanácsok lapja fog megjelenni, állami sajtóorgánumként. Ennek politikai jelentőségét külön aláhúzta Robotos elvtárs. A lapot továbbra is Bukarestben fogják kiadni, mert az esetleges marosvásárhelyi megjelenés óhatatlanul bizonyos regionális jelleget adna a lapnak, és nehézkessé tenné a központi szervekkel való érintkezést.

Azt is megemlítette Robotos elvtárs, hogy a közeljövőben több magyar nyelvű lap megszűnik, ezek között van a *Szakszervezeti Élet*, az *Ifjúmunkás*, a magyar nyelvű *Pionír*, az Építésügyi Minisztérium *Építő* című lapja, a *Szövetkezeti Újság*, a *Kisipari Szövetkezeti Élet* stb. Hangsúlyozta, hogy az intézkedés oka az újságírói vonalon mutatkozó káderhiányban keresendő; általában rosszul szerkesztett, hivatásukat be nem töltő és feleslegesnek bizonyult lapokról van szó, amelyek munkatársainak másuttal való elhelyezését már megkezdték. Robotos elvtárs véleménye szerint az említett lapok megszűnése a *Romániai Magyar Szó* elterjedtségének további növekedését fogja eredményezni.

Ezután arról beszélt Robotos elvtárs, hogy a klerikális reakció hogyan igyekezett Sztálin elvtárs halálát a maga céljaira kihasználni. Több helységben is „gyászmisét” hirdettek, és Sztálin elvtárs „jelki üdvéért” imádkoztak a papok; a szentbeszédben pedig azt állították, hogy Sztálin elvtárs „halálos ágyán megtért az anyaszentegyházhoz”. Annál súlyosabb volt az erkölcsi hatás, mert ezen a „gyászmiséken” a helyi néptanácsok vezetősége is megjelent. A vizsgálat most folyik; a *Romániai Magyar Szó* is leküldte munkatársait ezekbe a helységekre, minthogy levelezőinek közléséből értesült az eseményről.

Kalmár György

I. o. köv. titk., id. ügyvivő

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium TÜK-iratai, 1945–68, Románia, XIX-J-1-j, 17. doboz, 16/b tétel, 07878. sz., 640–641. sokszorosított gépirat.

PATAKI LÁSZLÓ KÖVET JELENTÉSE A ROMÁNIÁBAN TARTÓZKODÓ
MAGYAR ÁLLAMPOLGÁROK REPATRIÁLÁSÁNAK NEHÉZSÉGEIRŐL

Bukarest, 1953. március 21.

334/biz.-1953.

Bizalmas!

Előadó: Hajnal köv. attaché

Az utóbbi időben a román hatóságok azon Romániában lakó és repatriálni szándékozó magyar állampolgárok részére, akik érvényes magyar útiokmánnyal rendelkeznek, a kiutazási vízum megadását érthetetlen okokból rendkívül megnehezítették. Az eddigi tapasztalatokból látható, hogy minden alkalommal más és más akadályok merülnek fel: egyes esetekben utasítást adnak román útiokmány beszerzésére is, máskor az eredeti lemondási engedélyt, illetve az eredeti magyar honossági okirat bemutatását követelik stb. Az egyiktől a magyar útiokmányt elveszik láttamozás végett, a másiktól az is előfordult, hogy át sem veszik a kérelmet, s csak későbbre helyezik kilátásba annak elfogadását, egyiknek ügye sem jut azonban előre. Ezek a magyar állampolgárok kétségbeesve fordulnak a követséghez segítségért, és több ízben a követség támogatását kérik kiutazási vízumok sürgetése tárgyában. Pl. Teremi Győzőné 1952 júliusában adta be útiokmányát a kolozsvári milícián, Kecskés István és anyja, Kecskés Mihályné 1952. októberben adták be útiokmányaikat az aradi milícián, Illyés Bertalanné 1952. május 20-án adta be útiokmányát a marosvásárhelyi milícián, Boros Katalin 1952 októberében adta be útiokmányaikat a szatmári milícián stb. Vannak közöttük olyanok is, akik a CASBI útján minden ingóságukat hazaküldték; már hosszú idő óta minden használati tárgy nélkül vannak. Fennáll továbbá az az eset, hogy a román szervek a kiutazási vízum kérelmezésekor az illetőnek a munkahelyről való távozását igazoló iratot is kérnek, ami egyenértékű azzal, hogy az illető kénytelen felmondani az állását, és így addig, amíg a kiutazási vízum megérkezik, a legnagyobb nélkülözéseknek vannak kitéve; ezek a kiutazási vízumra várók ugyanis a legjobb esetben is 8-10 hónapig vannak kereset nélkül.

Olyan esetek is előfordulnak, hogy a férj Magyarországon van, a feleség pedig a gyermekeikkel együtt Romániában. A család itt élő része a legnagyobb nyomorban van, mert a fennálló rendelkezések értelmében a férj Magyarországról nem tudja a feleségét segíteni, és a vízumra való várakozás ideje alatt apránként minden holmijukat el kell adniuk, hogy meg tudjanak élni.

Több esetben előfordult, hogy a felek kérésére szóbeli jegyzékben fordultunk a román Külügyminisztériumhoz, melynek semmi fogantja nem volt, sőt; a román Külügyminisztérium ezekre a jegyzékekre nem is válaszolt.

Kérem Miniszter Elvtársat, szíveskedjék a fenti kérdést közelebbről megvizsgálni, és álláspontjáról a követséget mielőbb tájékoztatni a további hathatósabb intézkedések végett.

*Pataki László
követ*

Kiegészítés:

Ifj. Papp Lajosné levele a nagybányai néptanács vezetőjéhez. Nagybánya, 1953. január 12.

Tisztelt Tanácsos elvtárs!

Bocsánatot kérek, hogy megint zavarom, de már két hónapja elmúlt, hogy megtetszett sürgetni az ügyet, de még semmi látszatja nincs. Én nem bírom tovább, nekimegyek a határnak, ha lelőnek és vége lesz mindennek, legalább az állam elveszi a gyermekemet és nem fog éhezni és fájni. Én nagyon gyenge vagyok, keresni nem tudok, csak keveset, már csak sajnálatból hívnak az emberek dolgozni, és nekem fáj, hogy nem bírok dolgozni. Odahaza megvan minden, és én itt éhezek, még egy halálraítéltnek is teljesítik a kívánságát, csak az enyémet nem, hiába kérem, engedjenek át, hogy még a hátralévő napjaimat leéljem boldogan. Még csak 30 éves vagyok, és 9 éve nem láttam a férjemet, mert csak 2 évet és 5 hónapot éltünk együtt, a többit meg a fronton, és fogságban töltötte. Ő már két éve otthon van, hiába, ezt nem lehet kibírni. Így nem gyógyulhatok [meg], ha bárhogy kezelnek, mert nyugtom nincsen. Hiába sírok, kérek, nem hallgat senki, mindig csak kérni, sírni, éhezni, és fájni, nem bírom [tovább]. Márciusban lejár az útlevellem, és nincsen a kezemben, hogy meghosszabbítsam, aztán már úgy sem mehetek, nincs miért éljek, a férjemet sem kínozhatom tovább, ő már nem hiszi, hogy menni akarok, azt írta, hogy ha most nem megyek, akkor elvállik tőlem, mert nem akarok hozzá visszatérni, pedig én mindent elkövettem. Neki is igaza van, én sem hinném el, ha én volnék az ő helyzetében. Én elválni nem akarok, mert szeretem a férjemet. Én beteg vagyok, de még mindig élek, kínlódom, s ha a határon lelőnek, legalább vége lesz mindennek, s a férjem pedig megnősülhet.

Most többet nem írok, kérem legyenek elnézéssel a helytelen írásomért, mert mikor én jártam iskolába, tilos volt a magyar betű.

A kisleányomat, ha nem tudják átjuttatni, legalább annyira tessenek rajta segíteni, hogy valami jó intézetbe adják, mert itt sem hagyják el a magyar árvákat, de ha lehet, tessenek legalább a határnál megmutatni az édesapját, aki egy becsületes, jó ember.

Az Elvtársnőre bízom a kisleányomat, mert olyan jóságos arca van, vegyék pártfogás alá, vigasztalják meg, ha már én nem leszek, de neki jobb lesz, mert legalább az állam ad neki, ami kell, és legalább melegben lesz, de ha én élek, nem ad neki semmit.²⁹²

*Maradok tisztelettel
Ifjú Papp Lajosné*

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium adminisztratív iratai, Románia, XIX-J-1-k, 44. doboz, 30/d tétel, 04231., tiszttázat.

---

²⁹² Wasmer János, a kolozsvári Útleve lhivatal vezetője a Külügyminisztérium Politikai Főosztályának küldött, 1953. január 20-i jelentésében ifj. Papp Lajosné ügyéről azt írta, hogy a nagybányai rendőrséget (milíciát) még 1952. július 11-én megkereste, de semmiféle választ nem kapott. Az újabb levélre való tekintettel Wasmer most már a tartományi néptanácsához fordult, és kérte a helyzet kivizsgálását, valamint a közbenjárást a kiutazási vízum sürgős kiadása érdekében. (Egyébként a kolozsvári Útleve lhivatal vezetője még 1952. július 10-én felhívta a bukaresti követség figyelmét az esetre.) Kálváriája végül 1953 áprilisában ért véget. Ekkor – négy évnyi kérvényezés után – léphette át a magyar–román határt, hogy találkozzon a férjével. Egyike volt annak a 62 személynek, akik a kolozsvári Útleve lhivatal okmányaival – ideiglenesen vagy véglegesen – elhagyhatták Romániát.

WASMER JÁNOSNAK,
A KOLOZSVÁRI ÚTLEVÉLHIVATAL VEZETŐJÉNEK JELENTÉSE
A SZENTGYÖRGYI ISTVÁN SZÍNműVÉSZETI FŐISKOLÁRÓL

Kolozsvár, 1953. május 5.

101/titk.-1953.

Titkos!

A marosvásárhelyi Székely Színház tagja, Szabó Ernő színművész és főiskolai tanár útlevélügyben felkereste hivatalunkat, és vele színházi dolgokkal kapcsolatosan többször elbeszélgettem. Elmondta, hogy a *Vihar a havason* című új darab rendezése miatt tartózkodik Kolozsváron. A darabot két fiatal székely újságíró (Kiss és Kovács) írta és május 15–20. között kerül bemutatásra az itteni Magyar Színházban.

Szabó elvtárstól is értesültem arról, amit másoktól már hallottam, hogy a Székely Színház igazgatója, Tompa Miklós, a kolozsvári Szentgyörgyi Színművészeti Főiskolának az áthelyezését kérte Marosvásárhelyre a minisztériumtól, azzal az indokkal, hogy onnan 4 tanár hetenként rendszeresen előadásokra kell Kolozsvárra jöjjön, ami sok kiesést jelent. Kérését azonban nem teljesítették, mert sem az iskola, sem a tanárok és növendékek részére nincs hely Marosvásárhelyen.²⁹³ Egyelőre tehát elkerülték azt, amit nagyon sokan politikai szempontból nem tartanak helyesnek, hogy a Magyar Autonóm Tartomány székhelyére koncentrálódjanak a magyar főiskolák, mert éppen úgy, ahogy a színművészeti főiskola áthelyezését kérték, voltak olyanok, akik a Bolyai Egyetem és a Magyar Opera leköltözése mellett foglaltak állást.

A Szentgyörgyi Színművészeti Főiskolának eddig egy román és egy magyar igazgatója volt. A másodigazgatói – tanulmányi igazgatói – állást nemrég megszüntették, és a tanulmányi igazgató, Szabó Lajos most mint tanár működik, s az intézetnek csak igazgatója – egy Drăgulescu nevű idős művész – van. Hogy ez takarékosági, vagy politikai, illetve nemzetiségi okból kifelé történt, Szabó Ernő nem tudta.

*Wasmer János
hivatalvezető*

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium TÜK-iratai, 1945–68, Románia, XIX-J-1-j, 17. doboz, 16/b tétel, 0872/53. sz., 595., másolat.

²⁹³ A Szentgyörgyi István Színművészeti Főiskolát egy évvel később, 1954 szeptemberében mégis átköltöztették Marosvásárhelyre, szeptemberben már ott kezdődött az újabb tanév.

KALMÁR GYÖRGY IDEIGLENES ÜGYVIVŐ JELENTÉSE A PÁLL ÁRPÁD ÚJSÁGÍRÓVAL FOLYTATOTT BESZÉLGETÉSÉRŐL

Bukarest, 1953. július 2.

680/titk.-1953.

Jelentem Miniszter Elvtársnak²⁹⁴, hogy f. évi június hó 30-án vacsorán láttam vendégül Páll Árpád elvtársat, az *Előre* c. lap helyettes főszerkesztőjét. A vacsorán jelen volt Bíró elvtárs is.

A beszélgetés során Páll elvtárs kitért a Magyar Népi Szövetség feloszlására is. Elmondotta – alátámasztva korábbi jelentéseimben feldolgozott értesüléseimet –, hogy a Szövetség legtöbb vidéki szervezete már csak papíron létezett s a „önfeloszlátás” előkészítését irányító aktivistáknak sok esetben igen nehéz feladatot jelentett a feloszlást kimondó közgyűlés összehívása. Néhány szervezetben az elnök szerepét még mindig kulákok töltötték be, akiket rajoni aktivisták igyekeztek semlegesíteni, illetve különböző módszerekkel elérni, hogy ne vegyenek részt a közgyűlésen. Ezek a gyűlések – folytatta Páll elvtárs – általában zökkenőmentesen zajlottak le. A rajon kiküldöttjei mindenütt megmagyarázták, hogy az MNSZ – amelynek a háború után fontos szerepe volt a romániai magyarság politikai nevelésében – betöltötte hivatását s ma már akadályozója a további fejlődésnek. Páll elvtárs hozzáfűzte, hogy igen csekély volt a hozzászólások száma, a feloszlást általában különösebb véleménynyilvánítás nélkül vették tudomásul. Mint jellemző epizódot, még az alábbiakat mondta el ezzel kapcsolatban.

Az MNSZ zetelaki szervezetének elnöke a Nyíró József írásai révén hírnevessé vált Úz Bence²⁹⁵ volt, aki a rajoni kiküldött beszámolóját (a közgyűlésen résztvevő többi személlyel együtt) némán hallgatta végig. Amikor végül a kiküldött nyíltan feltette neki a kérdést, hogy mit szól mindahhoz, amit mondott, Úz Bence röviden így válaszolt: „Azt szólok hozzá, hogy ne szólj szám, nem fáj fejem.” [...] ²⁹⁶

Kalmár György

I. o. követségi titkár, id. ügyvivő

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium TÜK-iratai, 1945–68, Románia, XIX-J-1-j, 17. doboz, 16/b tétel, 07878. sz., 640–641. sokszorosított gépirat.

²⁹⁴ Molnár Erik. (Boldoczki Jánost két nappal később nevezik ki Molnár utódává.)

²⁹⁵ Utalás Nyíró Úz Bence c. népszerű regényére, melynek főhősét azonban nem egy, hanem több, létező személyről mintázta meg.

²⁹⁶ A kihagyott részben Páll Árpád elárulja, hogy jelenleg egy új regényen dolgozik.

EGYEZMÉNY A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ÉS A ROMÁN
NÉPKÖZTÁRSASÁG KÖZÖTT FÜGGŐBEN LÉVŐ EGYES PÉNZÜGYI ÉS
GAZDASÁGI KÉRDÉSEK VÉGLEGES RENDEZÉSE TÁRGYÁBAN

Bukarest, 1953. július 7.

A Magyar Népköztársaság Kormánya és a Román Népköztársaság Kormánya attól az óhajtól vezettetve, hogy rendezzék a két ország felszabadulását megelőző pénzügyi és gazdasági kapcsolatokból származó ügyeket, a kölcsönös együttműködés és barátság szellemében elhatározták az alábbiakat:

1. cikk.

1.) A Felek kölcsönösen megszüntnek nyilvánítják azokat a jogaikat, követeléseiket és igényeiket, amelyek a két országnak a Szovjet Hadsereg által történt felszabadítása előtt kötött szerződés vagy megállapodás alapján a másik Féllel szemben fennállnak.

2.) A Felek hatálytalanítják a két állam között a felszabadulás után kötött szerződéseknek vagy megállapodásoknak azokat a még végre nem hajtott rendelkezéseit, amelyekkel a kötelezett Fél a jelen cikk 1.) bekezdése alá tartozó valamilyen jogot, követelést vagy igényt elismert.

2. cikk.

1.) A Felek kölcsönösen lemondanak a ma is tulajdonukban álló, a felszabadulás időpontjában a másik állam területén volt és jelenleg is ott lévő vállalatokról, vállalati részesedésekről, ingatlan és ingó vagyontárgyakról, továbbá a ma is tulajdonukban álló azokról a részvényekről, értékpapírokról, kötelezvényekről és címletekről, amelyeket a felszabadulás előtt a másik állam, illetőleg annak valamely jogi személye bocsátott ki.

2.) A jelen cikk 1.) bekezdésében felsorolt vagyontárgyakkal kapcsolatos olyan követelés vagy igény rendezését, amelyet a Feleken kívül álló bármely jogi vagy természetes személy támaszt, az a Fél vállalja magára, amelyik a követelés vagy igény alapjául szolgáló vagyontárgyat megszerezte.

3. cikk.

A Felek kölcsönösen lemondanak azokról a követeléseikről és igényeikről, amelyek vállalataik, vállalati részesedéseik, ingatlanaik vagy egyéb vagyontárgyaik állami tulajdonba vételéből, kisajátításából vagy ezekkel kapcsolatos egyéb hasonló intézkedésekből kifolyólag a jelen Egyezmény hatálybalépése előtt keletkeztek. A 2. cikk 2) bekezdésében foglaltakat a jelen cikkkel kapcsolatban is alkalmazni kell.

4. cikk.

Az 1–3. cikkek rendelkezéseit alkalmazni kell a két állam közjogi jogi személyeinek és a két állam tulajdoni részesedésének megfelelő arányban a két állam magánjogi jogi személyeinek, továbbá ugyanilyen arányban harmadik államban székhellyel bíró jogi személyeknek a jogaira, követeléseire, igényeire, vállalataira, vállalati részesedéseire, ingatlanaira és egyéb vagyontárgyaira is.

5. cikk.

Azokat a fizetéseket és természetbeni szolgáltatásokat, amelyeket a jelen Egyezmény szerint megszünt jogok, követelések és igények, illetőleg kötelezettségek alapján teljesítettek, tartozatlan fizetés-ként vagy szolgáltatásként visszakövetelni nem lehet.

6. cikk.

A Felek érdektelennnek nyilvánítják magukat és nem nyújtanak semmi támogatást állampolgárok olyan követeléseit és igényeit tekintetében, amelyek a másik államnak a szocialista gazdasági rend megvalósítása érdekében tett intézkedéseiből kifolyólag keletkeztek, vagy keletkezhetnek.

7. cikk.

A jelen Egyezmény rendelkezései nem vonatkoznak a Magyar Népköztársaság Közlekedés- és Postaügyi Minisztériuma és a Román Népköztársaság Közlekedésügyi Minisztériuma között a vasúti gördülőanyagok kölcsönös visszatérítésének szabályozása tárgyában 1951. január 21-én kötött Egyezményre.

8. cikk.

A jelen Egyezmény rendelkezései semmilyen vonatkozásban nem érintik az irodalmi és művészeti szerzői jogot.

9. cikk.

A Felek a jelen Egyezmény végrehajtásával kapcsolatban semmiféle adót vagy illetéket kivetni, illetőleg költséget felszámítani nem fognak és lemondanak mindazokról a kamat, költség, adó, illeték vagy hasonló természetű egyéb követeléseikről, amelyeket a másik Fél tulajdonában állott vagyontárgyak tekintetében támasztottak, vagy támaszthatnának.

10. cikk.

A jelen Egyezmény aláírásának napján lép hatályba.

Kelt Bukarestben, az 1953. évi július hó 7. napján, két eredeti példányban, magyar és román nyelven, mindkét szöveg egyenlő érvényű.

*A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának
meghatalmazásából:*

Antos István

*A Román Népköztársaság Minisztertanácsának
meghatalmazásából:*

Vinea Emanoil

A Külügyminisztérium irattárában lévő eredeti példány. SZTE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény, CASBI-másolatok, Ms. 7220. Közli Vincze Gábor: Magyar vagyon román kézen. Dokumentumok a romániai magyar iparvállalatok, pénzintézetek 2. világháború utáni helyzetéről és a magyar–román vagyoni vitáról. Pro-Print Kiadó, Csíkszereda, 2000, 488–491. (Emanoil Vineának az egyezményhez csatolt, Antos Istvánhoz írott három levelét nem közöljük. Az első levélben megerősíti Vinea, hogy az egyezmény 2. cikke 1.) bekezdésében foglalt lemondás nem terjed ki azokra a vagyontárgyakra, amelyeket a két állam külképviselői használnak. Második levelében Vinea tudatja Antossal, hogy a román vasutak tartozását 30 nap alatt jóváírják a román–magyar klíringszámlán. Végül pedig megerősíti, hogy a nyugdíj- és társadalombiztosítási kérdést az állampolgársági és területi elv alapján rendezik.)